

Kinderpraat

Manieren van *Doen*

Jacqueline van Kampen contra Arnold Evers

Het eten is nog niet opgediend. Ik zit met mijn twee dochtertjes en met een collega in een restaurant van het Betuwse Buren. We brengen er een paar mooie herfstdagen door.

Uit eten gaan met kleinere kinderen eist van de moeder een albasten gemoedsrust. Je ziet al je dressuurproeven op erbarmelijke wijze falen. Meer gevorderde ouders hadden het me al verteld. Uit eten gaan met kinderen van zes jaar en ouder is te doen en eigenlijk wel leuk. Die spelen het spelletje mee. Met kinderen die duidelijk onder de zes zijn wordt het een bezoeking. Ze kunnen niet zo lang op te hoge stoelen blijven zitten, willen door de gelagkamer hollen, moeten onder de tafel vandaan geplukt worden, bestellen dan wat ze daarna toch maar niet lusten, kunnen elk moment samen met hun bordje soep van de stoel vallen of een nougat slagroom-ijs over het damast kledderen. Uit eten gaan met een collega stelt weer heel andere eisen.

Niettemin, het eten is nog niet opgediend en ik zit hier in een duur en tamelijk vol restaurant met een collega en met de twee dochtertjes. De oudste is duidelijk boven de fatale leeftijd, maar de jongste is er even duidelijk onder. Bovendien heerst er tussen die twee het one upmanship dat tussen jonge actrices onvermijdelijk is. Ze zitten nu omgekeerd op hun stoelen, vervelen zich ostentatief en houden ongegeneerd de bediening en de andere gasten in de gaten. Ik heb ze dat allemaal nog anders proberen bij te brengen, maar het is ze op het moment kennelijk teveel.

Gelukkig is daar de ober met het eten. De kinderen vallen gelijk aan. "Ho, ho", zegt mijn tafelenoot, die graag de boel wat opjut, vooral bij het zien van een zenuwachtige moeder, "wacht eens, dat gaat zo maar niet. Je moet 'deftig' eten in een restaurant." Opvallend steekt hij zijn pink omhoog en slurpt zachtjes aan zijn lepel. "Heel zachtjes slurpen en toch niet knoeien, hè." De meiden vinden het prachtig en zijn onmiddellijk bereid een scene deftige dames te voorschijn te toveren. Ze heffen hun chocolademelk of het sherry is en nippen even later deftig hun frietjes in de mayonaise. Zeker, een

merkwaardige combinatie, maar chocolademelk met frites en mayonaise leek mijn dochters de enig juiste vorm voor een feestmaal.

Ik vermaan mezelf. Ontspan je hals, armen los in de schouders, pols soepel. Let niet als een neuroot op de kinderen. Denk aan iets grappigs. Vertel terloops. Het lukt. Er kabbelt een kwartiertje voorbij.

Dan snert Saartje met een schrill stemmetje door mijn rol en door de gelagkamer heen. "Oh, zij doet wel knoeien!" Zij wijst quasi-verontwaardigd naar een kloddertje mayonaise op Laura's jurk. Ik grijp een servet en probeer over de tafel heen het vette spul weg te poetsen. In mijn agitatie stoot ik Sarah's chocomel om. "Oh, jij doet ook knoeien!" giert Sarah, nu in openlijke triomf. Even zweeft moeders hand gevaarlijk dicht bij haar hoofd. Maar iedereen kijkt al naar ons. De ober komt aansnellen met een keukendoek. "Ik doe het wel opruimen", zegt hij, en verwisselt vlug en vakkundig het tafelkleed. Mijn tafelgenoot blijft onder dit alles volkomen rustig en lijkt heimelijk geamuseerd. "Predictable", bromt hij tevreden, "de moeders zijn het echte gevaar." In gedachte zweeft mijn haklaarse gevaarlijk dicht bij zijn scheenbeen.

Op een geschikt moment van de maaltijd stuur ik de twee dames bij wijze van entremets even naar buiten. Op het Burense pleintje kunnen ze gaan touwtje springen met een vriendinnetje. Opgelucht zie ik ze vertrekken.

Onmiddellijk nadat die twee verdwenen zijn, barst mijn collega los. "Weet je wat ik treffend vond", zegt hij. "Dat hier in ons landelijk Buren zowel horecapersoneel als kleuters een voorkeur hebben voor constructies met 'doen'. Alsof ze niet beseffen dat die constructie door Chomsky als gemarkeerd en taalspecifiek wordt beschouwd."¹⁶

Gelukkelijk heb ik daar al eens eerder over nagedacht en kan ik meteen hem de voet dwars zetten. "Dat is voor Chomsky¹⁷ helemaal niet zo maar gemarkeerd", gooi ik terug. 'Gemarkeerd' eist tegenwoordig een kenmerk *strong* en de Engelse *I*⁰ is volgens hem *weak*.¹⁸ In *John cleans the table* wordt *cleans* pas op LF, d.w.z. gratis (*wired in*) want LF, naar *I*⁰ verplaatst. Do-insertie is een *last resort* uitweg, wanneer de LF raising geblokkeerd ligt. Op zich hoeft je die tweede keus niet gemarkeerd te noemen. Chomsky lijkt te aarzelen. Het is in elk geval 'gemarkeerd' in een andere zin.

Maar of het nu de wijn is of moedwillige domheid, de man luistert niet eens. "Ah, Sjak!, antwoordt ie nog eens inschenkend, "dat theorie-interne gemier met al die aandacht voor de laatste invallen van Chomsky. Dat kan toch ook niet helemaal gezond zijn. Een soort van overtrokken tafelmanieren in de taalkunde." "Herejee", reageer ik, "wie is er dan zo net op

¹⁶ Waarachtig!
Zie Chomsky 1988, pagina 9.

¹⁷ Zeker weten!
In Chomsky 1989 niet (zie noot 22) en in Chomsky 1992 niet.

¹⁸ Juist!
Zie Chomsky 1992, pagina 42 e.v.

die manier begonnen? Jullie kunnen letterlijk toch geen hap eten naar binnen krijgen zonder een Chomsky prepublished te morsen."

"Ja, dat is wel zo", zegt hij vaagjes. "Maar bekijk het nu eens op een afstandje. Het finiete werkwoord verschijnt liever als hulpwerkwoord dan als lexicaal werkwoord. Dat is de ontdekking van de Haan (1986) en volgens mij een sleutel. De proliferatie van 'doen' past in dat beeld. Is er geen geschikt hulpwerkwoord, dan maar een dummy vorm 'doen'.¹⁹ Vergeleken met Do-insertie, een doodgewone insertie, kan 'move V' voorgesteld worden als een extra operatie en dus minder economisch, meer gemarkeerd. Hier in de Betuwe hebben ze dat heel goed in de gaten.

Vooraf dat 'dus' ergert me en dan weer dat losse gebruik van de notie 'gemarkeerd'. 'Gemarkeerd' dat is gewoon het permanente dwaallichtje boven het syntactische moeras. "Wat wil je nu eigenlijk met 'gemarkeerd'?" vraag ik hem. "Do-insertie is weliswaar vroeg aanwezig in alle (nu ja) Germaanse talen, maar daarna bij de meeste weer verdwenen en DUS heel zeldzaam, taalspecifiek Engels en gemarkeerd? Move-V daarentegen is de algemene maatregel die Do-insertie verdringt. Daarom moet Move-V de meest economische ongemarkeerde uitweg zijn en is ongemarkeerd. Of wil je het omgekeerd. Do-insertie is weliswaar heel taalspecifiek maar verschijnt eventjes voorafgaand aan V-naar-I en is DUS toch ongemarkeerd? Bovendien blijft het een niet uitgesloten optie naast Move V, in sommige dialecten."

Peinzende blikken. "Wel", aarzelt hij, "zoals ik al zei wanneer we kiezen voor de Betuwe en voor kindertaal, dan moeten we stellen dat Do-insertie wel een UG mechaniek is. De overeenkomst van kindertaal en informeel taalgebruik en Engels mag dan partieel zijn, ze is wel treffend en geen toeval." Dat is natuurlijk zo, maar nu laat ik hem niet meer ontsnappen. "Is V-naar-I dan gemarkeerd?", vraag ik onschuldig. "Natuurlijk niet", komt de onmiddellijke Pavlov-reactie. "Predictable", besluit ik, "en vooral ongemarkeerd als het op LF gebeurt, begrijp ik. Maar zullen we de notie 'gemarkeerd' dan maar laten vallen? Die heeft voor het alternatief V-naar-I versus Do-insertie in de Betuwe en in de Nederlandse kindertaal (waar alles al gebeurt voor LF) niet veel hulp te bieden. Trouwens waarom zou

¹⁹ Klopt nog ook!
De voorbeelden in (1) in de Nederlandse kindertaal illustreren dit.

(1)	ik doe mijn handen wassen	(S. 3;1.19)
	wat doe jij zeggen?	(S. 3;4)
	ik doe een taart bakken	(S. 4;10.3)
	doe jij afwassen?	(S. 5;2.16)
	doe je meehelpen deze heel hoog te bouwen?	(S. 5;5.4)
	want Paula doet ze ook wegblazen	(S. 5;6.23)
	en jij doe mamma maken?	(L. 2;11.20)
	(d.w.z. een mamma knippen van papier)	
	en doet zij so slape	(L. 3;8.15)
	ik doe huzlen	(L. 4;0.2)
	ik doe de Barbie pakken	(L. 8.1)
	doe jij maar proberen	(J. 3;1)

een systeem dat Do-insertie heeft ooit over zou willen gaan op een V-naar-I? Uiteraard, als het werkwoord morfologisch herkenbaar raakt als <+finiet> en dan altijd op een speciale plaats staat, dan zal een 'move V' variatie wel leerbaar worden. Maar dat bedoel ik niet. Wat voor bestaansrecht heeft die variatie überhaupt, wanneer het ook met een eenvoudige Aux/Do-insertie kan?"

"Ja, waarom zijn er überhaupt 'move alpha' regels!", is de enthousiaste reactie aan de andere kant van de tafel. "Dat weet juist niemand! Alle generatieve grammatica moet eigenlijk transformationele grammatica heten omdat ze geen van allen weten waarom die transformatie-achtige extensies van het systeem optreden."

Gelukkig komen de kinderen binnen hollen. Met het vriendinnetje. Of die ook een toetje mag? "Ja", beslis ik en met een perverse poging tot 'motherese': "Mijnheer de ober doet haar wel een bordje geven." En zo geschiedt.

Referenties

Zie voor een discussie over het verschijnsel *tun*-insertie in het Zwitsers Berns, zowel in de kindertaal als de volwassen taal, Penner (1989); en voor overgeneralisatie van Do-insertie in de Engelse kindertaal Roeper (1990).

- * Chomsky, N. (1988) 'Some Notes on Economy of Derivation and Representation', ms. MIT, Cambridge Mass. (Published in 1991, in: R. Freidin (ed.) *Principles and Parameters in Comparative Grammar*, MIT Press, Cambridge Mass.)
- * Chomsky, N. (1992) 'A Minimalist Program for Linguistic Theory', *MIT Occasional Papers in Linguistics* 1.
- * Haan, G.J. de (1986) 'De Rol van Morfologie en Syntaxis in de Ontwikkeling van het Werkwoord', in: *GLoT* 9, 28-41.
- * Penner, Z. (1989) 'The Acquisition of the Syntax of Bernese Swiss German: the Role of Functional Elements in Restructuring Early Grammar', ms. Berne.
- * Roeper, T. (1990) 'How a Marked Parameter is Chosen: Adverbs and Do-insertion in the IP of Child grammar', in: Th.L. Maxfield and B. Plunkett (eds.) *UMOP, Papers in the Acquisition of WH*, Proceedings of the University of Massachusetts Roundtable, May 1990, 175-202.